TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-12

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU NOKTALAMA İŞARETLERİ

Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlenin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere noktalama işaretleri kullanılır.

VİRGÜL (,)

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur:

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

Umduk, bekledik, düşündük. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

3. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur:

4. Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur:

5. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur:

6. Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur:

7. Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin bitimine konur:

– Bu akşam Datça'ya gidiyor musunuz, diye sordu.

8. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

9. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette gibi kelimelerden sonra konur:

10. Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır:

11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur:

12. Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için kullanılır: 38,6 (otuz sekiz tam, onda altı), 0,45 (sıfır tam, yüzde kırk beş)

13. Metin içinde art arda gelen zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra konur:

UYARI: Metin içinde zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra virgül konmaz:

14. Özne olarak kullanıldıklarında bu, şu, o zamirlerinden sonra konur:

15. Kitap, dergi vb.nin künyelerinde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur:

Yazarın soyadı önce yazılmışsa soyadından sonra da virgül konur:

UYARI: Metin içinde ve, veya, yahut, ya … ya bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz:

UYARI: Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz:

UYARI: Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan da / de bağlacından sonra virgül konmaz:

UYARI: Metin içinde -ınca / -ince anlamıyla zarf-fiil görevinde kullanılan mı / mi ekinden sonra virgül konmaz:

Ben aç yattım mı kötü kötü rüyalar görürüm nedense. (Orhan Kemal)

UYARI: Şart ekinden sonra virgül konmaz:

ÜÇ NOKTA (...)

1. Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur: 3. Alıntılarda başta, ortada ve sonda alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konur:

4. Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

5. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur:

UYARI: Ünlem ve soru işaretinden sonra üç nokta yerine iki nokta konulması yeterlidir:

6. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

UYARI: Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

SORU İŞARETİ (?)

1. Soru eki veya sözü içeren cümle veya sözlerin sonuna konur:

Ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı? (Faruk Nafiz Çamlıbel)

2. Soru bildiren ancak soru eki veya sözü içermeyen cümlelerin sonuna konur:

3. Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır: Yunus Emre (1240 ?-1320), (Doğum yeri: ?) vb.

UYARI: mı / mi ekini alan yan cümle temel cümlenin zarf tümleci olduğunda cümlenin sonuna soru işareti konmaz:

UYARI: Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur:

ÜNLEM İŞARETİ (!)

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle veya ibarelerin sonuna konur: Ne mutlu Türk'üm diyene! (Atatürk)

2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:

Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri! (Atatürk)

UYARI: Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlenin sonuna da konabilir:

3. Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayraç içinde ünlem işareti kullanılır:

KISA ÇİZGİ (-)

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

2. Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur, bitişik yazılır:

3. Kelimelerin kökleri, gövdeleri ve eklerini birbirinden ayırmak için kullanılır: al-ış, dur-ak, gör-gü-süz-lük vb.

4. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır: al-, dur-, gör-, ver-; başar-, kana-, okut-, taşla-, yazdır- vb.

5. İsim yapma eklerinin başına, fiil yapma eklerinin başına ve sonuna konur: -ak, -den, -ış, -lık; -ımsa-; -la-; -tır- vb.

6. Heceleri göstermek için kullanılır: a-raş-tır-ma, bi-le-zik, du-ruş-ma vb.

7. Arasında, ve, ile, ila, …-den …-e anlamlarını vermek için kelimeler veya sayılar arasında kullanılır: Aydın-İzmir yolu, Türk-Alman ilişkileri, vb.

UYARI: Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz: On on beş yıl. Üç beş kişi geldi.

8. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır: 50-20=30

9. Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır: -2 °C

UZUN ÇİZGİ (—)

Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna konuşma çizgisi de denir.

UYARI: Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

EĞİK ÇİZGİ (/)

1. Dizeler yan yana yazıldığında aralarına konur:

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur: Altay Sokağı No.: 21/6 Kurtuluş / ANKARA

3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: 18/11/1969, 15/IX/1994 vb.

4. Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır: -a /-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden vb.

5. Genel ağ adreslerinde kullanılır: http://tdk.gov.tr

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: 70/2=35

7. Fizik, matematik vb. alanlarda birimler arası orantıları gösterirken eğik çizgi araya boşluk konulmadan kullanılır: g/sn (gram/saniye)

TERS EĞİK ÇİZGİ (\)

Bilişim uygulamalarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için kullanılır: C:\Belgelerim\Türk İşaret Dili\Kitapçık.indd

TIRNAK İŞARETİ (“ ”)

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır: Türk Dil Kurumu binasının yan cephesinde Atatürk'ün "Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir." sözü yazılıdır.

2. Özel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır: Yeni bir "barış taarruzu" başladı.

3. Cümle içerisinde eserlerin ve yazıların adları ile bölüm başlıkları tırnak içine alınır:

UYARI: Cümle içerisinde özel olarak belirtilmek istenen sözler, kitap ve dergi adları ve başlıkları tırnak içine alınmaksızın eğik yazıyla dizilerek de gösterilebilir:

UYARI: Tırnak içine alınan sözlerden sonra gelen ekleri ayırmak için kesme işareti kullanılmaz:

4. Bilimsel çalışmalarda künye verilirken makale adları tırnak içinde yazılır.

TEK TIRNAK İŞARETİ (‘ ’)

Tırnak içinde verilen cümlenin içinde yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü, ibareyi belirtmek için kullanılır:

DENDEN İŞARETİ (”)

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır:

YAY AYRAÇ ( )

1. Cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlenin dışında kalan ek bilgiler için kullanılır. Yay ayraç içinde bulunan ve yargı bildiren anlatımların sonuna uygun noktalama işareti konur:

2. Özel veya cins isme ait ek, ayraçtan önce yazılır:

3. Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır:

4. Alıntıların aktarıldığı eseri, yazarı veya künye bilgilerini göstermek için kullanılır:

5. Alıntılarda, alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.

6. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır: Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.

7. Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır: 18. Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayracı konur:

KÖŞELİ AYRAÇ ([ ])

1. Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır: Halikarnas Balıkçısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum'da yazmıştır.

2. Metin aktarmalarında, çevirilerde, alıntılarda çalışmayı yapanın eklediği sözler için kullanılır: "Eldem, Osmanlıda en önemli fark[ın], mezar taşının şeklinde ortaya çık[tığını] söyledikten sonra…" (Hilmi Yavuz)

3. Kaynak olarak verilen kitap veya makalelerin künyelerine ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır: Reşat Nuri [Güntekin], Çalıkuşu, Dersaadet, 1922. Server Bedi [Peyami Safa]

KESME İŞARETİ (’)

1. Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır: Kurtuluş Savaşı'nı, Atatürk'üm, Türkiye'mizin, Fatih Sultan Mehmet'e, Muhibbi'nin, Gül Baba'ya, Sultan Ana'nın, Mehmet Emin Yurdakul'dan, Kâzım Karabekir'i, Yunus Emre'yi, Ziya Gökalp'tan, Refik Halit Karay'mış, Ahmet Cevat Emre'dir, Namık Kemal'se, Şinasi'yle, Alman'sınız, Kırgız'ım, Karakeçili'nin, vb.

NOKTA (.)

1. Cümlenin sonuna konur: Türk Dil Kurumu, 1932 yılında kurulmuştur.

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur: Alb. (albay), Dr. (doktor), Yrd. Doç. (yardımcı doçent), Sok. (sokak), s. (sayfa), Alm. (Almanca) vb.

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur: 3. (üçüncü), 15. (on beşinci) vb.

4. Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur: 3, 4 ve 7. maddeler; XII – XIV. yüzyıllar arasında vb.

5. Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

I. 1. A. a.
II. 2. B. b.

6. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: 29.5.1453, 29.X.1923 vb.

7. Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: Tren 09.15'te kalktı. Toplantı 13.00'te başladı.

8. Kitap, dergi vb.nin künyelerinin sonuna konur:

Agâh Sırrı Levend, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, TDK Yayınları, Ankara, 1960.

9. Dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur: 1.000, 326.197, 49.750.812 vb.

10. Genel ağ adreslerinde kullanılır: http://tdk.gov.tr

11. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır: 4.5=20, 12.6=72 vb.

NOKTALI VİRGÜL (;)

1. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur: Erkek çocuklara Doğan, Tuğrul, Aslan, Orhan; kız çocuklara ise İnci, Çiçek, Gönül, Yonca adları verilir.

2. Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur: At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır. (Atasözü)

3. İkiden fazla eş değer ögeler arasında virgül bulunan cümlelerde özneden sonra noktalı virgül konabilir:

Yeni usul şiirimiz; zevksiz, köksüz, acemice görünüyordu. (Yahya Kemal Beyatlı)